

POLITIET

POLITIDIREKTORATET

Det kongelige justis- og politidepartement
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres referanse
201107915

Vår referanse
2011/03238-3 008

Dato
18.01.2012

Høring - behandling av sivile krav etter terrorhandlingene 22. juli 2011 - forslag til enkelte endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven

Vi viser til Justisdepartementets høringsbrev av 07.12.2011 om ovennevnte.

Justisdepartementet foreslår enkelte endringer i straffeprosessloven og voldsoffererstatningsloven for å sikre behandlingen av oppreisnings- og erstatningskravene etter terrorhandlingene 22.07.2011.

Politidirektoratet har forelagt saken for Oslo politidistrikt, som ved brev av 15.01.2012 har gitt en utførlig uttalelse i saken.

Politidirektoratet har gjennomgått uttalelsen og vi finner i hovedsak å kunne slutte oss til de synspunkter og vurderinger som her fremkommer.

Med hilsen

Christian Budsberg Pettersen
avdelingsdirektør

Steinar Talgø
seksjonssjef

Saksbehandler:
Gunnvor Hovde
Tlf: 23364129

Vedlegg
1

Politidirektoratet

Post: Postboks 8051 Dep., 0031 Oslo
Besøk: Hammersborggata 12
Tlf: 23 36 41 00 Faks: 23 36 42 96
E-post: politidirektoratet@politiet.no

Org. nr.: 982 531 950 mva
Bankgiro: 7694.05.02388

POLITIET

Revisjonskontroll

Politidirektoratet
Postboks 8051 Dep
0031 OSLO

<i>Deres referanse</i>	<i>Vår referanse</i>	<i>Dato</i>
	2011/09538-2 008	15.01.2012

Høring - Forslag til enkelte endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven

Justisdepartementet har i brev av 07.12.11 sendt et forslag til enkelte endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven på høring. Bakgrunnen for de forslåtte endringene skal være et behov for å gjøre tilpasninger som følge av terrorhandlingene mot Regjeringskvartalet og på Utøya 22.07.11. Høringsfristen er 18.01.12.

Oslo politidistrikt vil i det følgende gjøre rede for våre synspunkter på enkelte av forslagene og vurderingene som går frem av departementets høringsnotat, og eventuelle problemstillinger som etter vår vurdering kan reises som følge av disse.

Merknader til punkt 5.1 om utmåling av oppreisningserstatning

Oslo politidistrikt antar i likhet med departementet at det kan bli aktuelt å tilkjenne mange av ofrene etter terrorhandlingene 22. juli høye oppreisningsbeløp, og at det i enkeltsaker også vil kunne bli aktuelt med oppreisningsbeløp som overstiger det som hittil er blitt tilkjent etter voldsoffererstatningsloven. Oslo politidistrikt deler imidlertid ikke departementets vurdering om at det er naturlig at den høynede strafferammen for grove terrorhandlinger i den nye straffeloven gjenspeiles i det oppreisningsbeløp som tilkjennes det enkelte offer for slike handlinger. Oppreisningserstatning skal utmåles som kompensasjon for den ikke-økonomiske krenkelse eller skade det enkelte offer er påført. Den høynede strafferammen for grove terrorhandlinger må imidlertid først og fremst sees i sammenheng med de omfattende kollektive konsekvenser slike handlinger kan få, ikke bare i form av omfattende personskader og tap av menneskeliv, men også for infrastruktur, allmennhetens trygghetsfølelse og andre samfunnsinteresser. Bestemmelsen er derfor etter vårt syn lite egnet som veiledning ved utmåling av oppreisningserstatning til det enkelte offer for slike handlinger. Ved utmåling av oppreisningserstatning til terrorofrene vil det derfor etter vårt syn være riktigere å se hen til de skadedeliktene i straffeloven som etter sin handlingsbeskrivelse rammer de handlinger og skadefølger det enkelte offer er utsatt for, for eksempel lovens bestemmelser om drapsforsøk, legemsbeskadigelse eller lignende, og foreta utmålingen i tråd med den praksis som foreligger for slike saker. Når vi likevel antar at mange av terrorofrene vil kunne bli tilkjente høye oppreisningsbeløp skyldes dette

Oslo politidistrikt

91 Strategisk Stab, besøk: Grønlandsleivet 44, 0190 OSLO
Post: Postboks 8101 Dep, 0032 OSLO
Tlf: 22 66 90 50 Faks: 22 66 87 01

Org. nr.: 961398142
Postgiro: 7694.05.08319

hovedsaklig at det i mange av enkeltsakene kan tenkes å foreligge en rekke momenter av skjerpene karakter, for eksempel handlingens grovhet, omfattende skadefølge, ung alder eller andre individuelle forhold ved det enkelte offer, som til sammen tilsier et høyt oppreisningsbeløp i den enkelte sak.

Merknader til punkt 5.2 om domstolsprøving av oppreisningskrav

Oslo politidistrikt har ingen prinsipielle synspunkter på hvorvidt den klare hovedregel om arbeidsfordelingen mellom forvaltningen og domstolene bør fravikes eller ikke ved behandling av oppreisningsspørsmålet. Sett hen til at voldsoffermyndighetene allerede i dag må forventes å følge domstolspraksis ved utmåling av oppreisningserstatning, og at domstolene også fremover vil fortsette å utvikle denne praksisen ved sin behandling av oppreisningskrav i både sivile saker og straffesaker, kan det imidlertid stilles spørsmålsteget ved det reelle behovet for en slik bestemmelse som departementet har foreslått. Oslo politidistrikt tar imidlertid ikke nærmere standpunkt til dette.

Oslo politidistrikt er også av den oppfatning at forslaget reiser en problemstilling knyttet til rettsikkerheten til anførte skadevoldere. Anført skadevolder har i dag ikke partsrettigheter, verken under voldsoffermyndighetenes behandling av søknaden eller ved en senere rettslig overprøving av vedtaket. Slik departementets forslag er utformet legger vi til grunn at denne ordningen tenkes videreført. For å kunne avsi realitetsdom over oppreisningsspørsmålet, slik forslaget åpner for, vil domstolene dermed måtte ta stilling til ansvarsgrunnlaget uten at den anførte skadevolder gis mulighet til å imøtegå kravet under domstolsbehandlingen. Oslo politidistrikt er derfor bekymret for at en realitetsdom om oppreisning vil kunne innebære formelle eller reelle innskrenkninger i den anførte skadevolders muligheter til å rette, eller bli hørt med, innsigelser mot ansvarsgrunnlaget i forbindelse med en senere klage over et regressvedtak eller en eventuell utleggsforretning som måtte følge av dette. En slik virkning av lovendringen vil etter vårt syn være uheldig, og da det ikke fremgår hvorvidt departementet har vurdert dette nærmere tillater Oslo politidistrikt seg å påpeke dette.

Merknader til punkt 6 om endring av voldsoffererstatningens øvre grense

Slik Oslo politidistrikt forstår departementets redegjørelser under punktene 6 og 10 i høringsnotatet, fremstår det som høyst usikkert om det overhodet vil kunne bli aktuelt med voldsoffererstatninger som overstiger dagens øvre grense på 40G som følge av terrorhandlingene. Den foreslåtte økningen synes derfor først og fremst å skyldes et ønske om å være på den sikre siden, slik at terrorofre som er påført store skader skal slippe å bekymre seg over å ikke få utbetalt et tilstrekkelig stort erstatningsbeløp til å kunne opprettholde en normal levestandard. Oslo politidistrikt har ingen bemerkninger til en slik begrunnelse, og har heller ingen synspunkter på hvor en slik øvre beløpsgrense bør ligge.

Oslo politidistrikt er imidlertid av den oppfatning at forslaget om å gi endringen tilbakevirkende kraft til 1. januar 2011 er uheldig og kan tenkes å medføre en urimelig forskjellsbehandling av personer som er påført store skader som følge av straffbare handlinger begått forut for denne datoen. Etter Oslo politidistrikts syn bygger departementets begrunnelse for valg av virkningstidspunkt på enkelte bristende forutsetninger. For det første synes departementet å legge til grunn en oppfatning om at terrorhandlingene har et større skadepotensial enn andre straffbare handlinger, slik at behovet for en heving av beløpsgrensen i realiteten bare vil gjøre seg gjeldende for terrorofre. Terrorhandlingene vil riktignok ofte medføre et stort antall hardt skadde ofre, men andre

straffbare handlinger kan etter vårt syn påføre det enkelte offer like omfattende personskader som det terrorhandlinger kan. Oslo politidistrikt er kjent med flere eksempler på at unge mennesker er påført varige og helt invalidiserende skader som følge av grove voldshandlinger. I en erstatningsrettslig sammenheng er det vanskelig å se for seg mer omfattende personskader enn dette. Oslo politidistrikt deler derfor ikke den oppfatningen departementet synes å legge til grunn. Videre begrunner departementet valget av dato med at denne ligger kort tilbake i tid, og at det etter dette tidspunktet ikke er behandlet noen krav om voldsoffererstatning hvor den øvre grensen har fått praktisk betydning. Oslo politidistrikt legger imidlertid til grunn at det er mange saker om straffbare handlinger begått før 1. januar 2011 som fremdeles er under etterforskning eller domstolsbehandling. Det fremstår derfor som sannsynlig at det fortsatt vil bli fremsatt nye krav om voldsoffererstatning for straffbare handlinger begått i tiden før 1. januar 2011. På bakgrunn av det som er sagt ovenfor om skadepotensial kan det følgelig heller ikke utelukkes at noen av disse vil kunne overstige 40G. Det foreslåtte virkningstidspunktet vil derfor etter vårt syn kunne slå svært uheldig ut. Oslo politidistrikt mener derfor at departementet bør vurdere sitt valg av virkningstidspunkt på nytt.

Merknader til punkt 7.1 om pårørendes rett til voldsoffererstatning

Oslo politidistrikt antar at en skjønsmessig adgang til å tilkjenne voldsoffererstatning også til pårørende vil kunne være av svært stor betydning for mange av disse. Det fremstår derfor som noe uheldig at muligheten for å søke om slik erstatning ikke er går klart frem av lovteksten, men krever kjennskap til forvaltningspraksis. Etter vårt syn bør derfor adgangen kodifiseres, men vi har også forståelse for departementets ønske om å ikke utslått frata pårørende noen rettigheter i den forbindelse ved å innskrenke voldsoffermyndighetenes skjønn. Oslo politidistrikt mener derfor at departementet bør vurdere om adgangen til å innvilge voldsoffererstatning til pårørende kan kodifiseres i form av en "kan"-regel tilsvarende den som i dag eksisterer for personer som har bistått politiet, og som også er foreslått for personer som har bistått ofre. På denne måten vil voldsoffermyndighetene fortsatt kunne utøve skjønnet i tråd med tidligere praksis, samtidig som adgangen til slik erstatning blir synligere enn i dag.

Merknader til punkt 7.2 om voldsoffererstatning til personer som har bistått ofre

Oslo politidistrikt har i utgangspunktet ingen motforestillinger til departementets forslag om det også skal kunne tilkjennes voldsoffererstatning til personer som er påført er skade i forbindelse med bistand til ofre for straffbare handlinger. I likhet med departementet ser vi imidlertid at en slik utvidelse av voldsoffererstatningsordningen reiser vanskelige problemstillinger knyttet til avgrensning av personkretsen.

Oslo politidistrikt vil for det første bemerke at bestemmelsen, slik den er foreslått utformet, etter sin ordlyd synes å omfatte enhver person som har blitt påført enhver form for fysisk eller psykisk personskade som følge av at denne har ytt bistand til et offer for en straffbar handling. Selv om bestemmelsen bare åpner for at slik erstatning kan ytes etter en konkret skjønsmessig vurdering, kan det etter vårt syn stilles spørsmål ved om ikke den foreslåtte utvidelsen bør innskrenkes noe allerede i lovteksten. Dette for å unngå at det fremsettes mange uberettigede eller tilnærmet bagatellmessige krav.

En mulig avgrensning av personkretsen vil for eksempel kunne være at voldsoffererstatning bare ytes i tilfeller hvor bistandsyteren er påført en skade etter å ha utsatt seg selv for en

kvalifisert fare. En slik avgrensning vil fange opp bistandsyttere som ikke anses som fornærmede, fordi de ikke har vært direkte utsatt for den straffbare handlingen, men som likevel kan sies å ha utsatt seg for en kvalifisert fare i et forsøk på å avverge følgene av den. Videre vil den harmonere godt med avgrensningen av den straffesanksjonerte hjelpeplikten som følger av §§ 387 og 287 i henholdsvis nåværende og ny straffelov. Hvorvidt en slik kvalifisert fare har vært til stede eller ikke vil det imidlertid uansett måtte overlates til voldsoffermyndighetenes skjønn å ta stilling til. En annen tenkelig avgrensning vil kunne være at det oppstilles krav til en kvalifisert skade, det være seg i omfang og/eller varighet.

Nærmest uavhengig av hvilke avgrensninger som velges, vil den foreslåtte utvidelsen av voldsoffererstatningsordningen kunne innebære at staten påtar seg et mer omfattende økonomisk ansvar enn det erstatningsansvaret en gjerningsmann selv ville blitt ilagt. Hvorvidt en slik utvidelse av ordningen er ønskelig eller forsvarlig, vil først og fremst å være et økonomisk og politisk spørsmål som vi ikke tar nærmere stilling til. Oslo politidistrikt vil imidlertid påpeke at den type personskader som kan tenkes å oppstå hos personer som har ytt bistand til ofre for straffbare handlinger, og som ikke er klar følge av den straffbare handlingen, også må antas å kunne inntreffe når det ytes bistand til andre hardt skadde personer, eller under andre dramatiske omstendigheter, for eksempel i forbindelse med alvorlige ulykker eller naturkatastrofer. Sett hen til dette, og med tanke på at den straffesanksjonerte hjelpeplikten gjelder helt generelt, mener Oslo politidistrikt at departementet bør vurdere om det er ønskelig å behandle slike bistandsyttere forskjellig avhengig av hvilken nødssituasjon de har bistått ved.

Merknader til punkt 8 om fornærmede og etterlattes deltakelse i rettsmøter

I likhet med departementet ser Oslo politidistrikt at et stort antall fornærmede, etterlatte og bistandsadvokater i en og samme straffesak vil kunne gjøre det umulig å gjennomføre hovedforhandlingen i et alminnelig rettslokale, uten å samtidig krenke retten til tilstedeværelse for disse. Oslo politidistrikt har derfor ingen større innvendinger mot departementets forslag, men ber departementet vurdere om uttrykket ”fornærmede og etterlatte” i forslagetets første setning heller bør erstattes med en henvisning til personkretsen som omfattes av straffeprosesslovens kapittel 8a. Dette for å omfatte også andre personer som har fått oppnevnt bistandsadvokat, jf. § 93a tredje ledd.

Departementet bør også vurdere om det er behov for en bestemmelse som fastslår at de prosessuelle bestemmelser som gjelder for gjennomføring av rettsmøtet gis tilsvarende anvendelse for de lokaler eller personer som mottar fjernoverføring fra rettslokalet. Det siktes da først og fremst til straffeprosessloven §§ 245 og 284, som på nærmere vilkår gir retten anledning til å beslutte at personer skal forlate rettssalen, men også til andre bestemmelser som kan tenkes å være relevante i denne sammenhengen.

Merknader til punkt 9 om lovfesting av hjemmel for oppnevning av koordinerende bistandsadvokat

Departementets forslag til ny § 107d i straffeprosessloven innebærer ikke at politiet eller påtalemyndighetens plikter overfor bistandsadvokatene kan ivaretas ved å forholde seg kun til koordinerende bistandsadvokat. Sammenlignet med dagens situasjon vil forslaget derfor neppe føre til nevneverdige endringer i måten politiet og bistandsadvokatene forholder seg til hverandre på, og vil være av begrenset betydning for politiet og påtalemyndigheten.

Det fremgår av høringsnotatet at departementet også har vurdert en bestemmelse som åpner for at politiet og påtalemyndigheten kan ivareta sine plikter overfor bistandsadvokatene ved å forholde seg til koordinerende bistandsadvokat. Oslo politidistrikt ser ikke bort i fra at en slik bestemmelse til en viss grad vil kunne virke ressursbesparende, men ser også at den vil kunne reise vanskelige prosessuelle problemstillinger, for eksempel ved svikt i kommunikasjonen mellom koordinerende bistandsadvokat og bistandsadvokat, og vi antar dessuten at flere av straffeprosesslovens bestemmelser også ville måtte tilpasses en slik bestemmelse. Basert på Oslo politidistrikts erfaring så langt med straffesakene etter terrorhandlingene 22. juli, har det høye antallet bistandsadvokater heller ikke bydd på praktiske problemer i særlig grad. Dette skyldes blant annet at bruk av elektronisk kommunikasjon og digitale lagringsmedier muliggjør at informasjon relativt enkelt kan formidles til alle bistandsadvokatene uten nevneverdig merarbeid. Det mest betenkelige med et stort antall mottakere er etter vårt syn at dette øker faren for at svært sensitive straffesaksdokumenter kan komme på avveie, men oppnevning av en koordinerende bistandsadvokat vil uansett neppe få noen betydning på dette området. Oslo politidistrikts vurdering er derfor at det fra politiet og påtalemyndighetens ståsted ikke foreligger et behov for koordinerende bistandsadvokater, men vi utelukker dermed at forslaget kan ha større betydning for de øvrige aktørene i straffesaker. ↖ ikke!

Oslo politidistrikt har heller ingen sterke synspunktet på hvorvidt koordinerende bistandsadvokater skal gis adgang til å ha egne klienter i samme sakskompleks eller ikke, men vil ikke utelukke at en slik adgang under nærmere forutsetninger kan vise seg problematisk. For det første vil en slik dobbeltrolle etter vår oppfatning kunne sette den koordinerende bistandsadvokaten i en yrkesetisk vanskelig situasjon i tilfeller hvor de fornærmedes interesser som gruppe strider mot interessene til advokatens egen klient. Slike motstridende interesser vil også, uavhengig av hvordan den koordinerende bistandsadvokaten faktisk opptrer, kunne tenkes å medføre svekket tillitt til advokaten, det være seg fra klienten, de øvrige fornærmede eller andre hold. Dobbelrollen kan også tenkes å få andre uheldige virkninger, for eksempel ved at det ved uttalelser til pressen eller lignende kan oppstå uklarheter og tvil om hvem advokaten opptrer på vegne av i ulike situasjoner.

Med hilsen

Sveinung Sponheim
visepolitimester